

På tur gennem Allested-Vejle

Hvis man ønsker at foretage en tur gennem Allested-Vejle, vil det være interessant at tænke på, at byerne daterer sig langt tilbage i tiden – til overgangen mellem vikingetiden og middelalderen, hvor Vejle – iflg. Bent Jørgensen: "Stednavneordbog" – første gang nævnes i 1351 som Weteleue. Senere i 1477 kaldes Vejle for Wedeloff, som betyder Withis arvegods. Ordet "vejle" betyder vadested, hvilket hentyder til de mange moser og enge, som omgiver byen: Kildemose, Lunghave og Vejle Mark.

Allested nævnes iflg. Bent Jørgensen første gang i 1418, hvor byen kaldtes Alistæth. "Ali" er et gammelt ord for "bevoksning med elletrær", hvilket hentyder til de mange elletræshegn, som tidligere omgav Allested. Som det er karakteristisk for Fyn, består de fleste levende hegn omkring byen nu af syrener, som i maj måned er et betagende syn i lysilla farver og med en sødligt krydret duft.

Allested er desuden berømt for Fyns bedst bevarede stjerneudskiftning, hvor alle huse og gårde ligger centralt med markerne strålende ud mod "stjernens" periferi. Stjerneudskiftningen blev foretaget i 1799 i forbindelse med, at landboreformer generelt skulle effektivisere landbruget. Tidligere havde hver bonde haft jordlodder liggende spredt ud over hele landsbyens jordtilliggende for at give alle bønder lige vilkår i forhold til jordens beskaffenhed, men hermed blev dyrkningen besværlig og ikke særlig effektiv. Ved udskiftningen fik hver bonde sin jord samlet i et langstrakt areal ud for gården – smalt tæt på gården, hvorfra det bredte sig ud.

Landskabet omkring Allested-Vejle er derfor helt karakteristisk med lange lige markskel med stengærder og levende hegn strålende ud fra bykernen, desuden moser og enge med vandhuller samt skov- og kratbevoksning med et rigt fugle- og dyreliv. Med andre ord: Mange gode muligheder for naturoplevelser! Derfor går Marguerit-ruten gennem byen!

Oprindeligt var Allested og Vejle to separate landsbyer. Da jernbanen mellem Odense og Faaborg blev indviet i 1906, blev Allested station anlagt mellem de to byer. Herefter opstod en bebyggelse omkring stationen, kaldet "Stationsbyen", som på denne måde bandt de to byer sammen.

Da Vejle som ovenfor nævnt er den ældste del af området, vil det være naturligt at starte vores tur på Vejlevej og følge vejen gennem byerne ad Vejlegårdsvej, Nygade og Østergade med afstikkere undervejs mod nord og syd.

Fra Vejle Granskov, med bækken som skel i forhold til Odense Kommune, fører Vejlevej forbi Vejlegård, hvor nu kun hovedbygningen er tilbage. For ikke mange år siden lå de flotte gule avlsbygninger på modsatte side af vejen, så man fik indtryk af at passere gennem gårdspladsen, når man kørte på Vejlevej. Trap Danmark, bind 13, skriver, at Vejlegård er en gammel hovedgård,

som først ejedes af væbner Vilhelm Frille 1474-93. I parken er der stadig tegn på den oprindelige gård med en firkantet "slotsholm" omgivet af rester af voldgrave.

I 1625 blev Vejlegård købt af Ellen Marsvin, som ejede flere godser. Ellen Marsvin var en dansk-svensk adelsdame, gift med lensmand Knud Rud, og mor til Kirsten Munk, som var gift med kong Christian d.4. Pga. Ellen Marsvins myndighed og økonomiske sans fik hun ansvar for opdragelsen af datteren og kongens 10 børn. Blandt disse var den senere så kendte Leonora Christine, som var gift med Corfitz Ulfeldt, der blev dømt for landsforræderi. Leonora Christine tilbragte sine sidste år fængslet i Blåtårn, hvor hun skrev sin berømte "Jammers Minde".

I en periode fra 1678 (Trap Danmark) hørte både Vejle og Allested kirke til Vejlegård.

I 1777 blev Constance Steensen-Leth født på Vejlegård. Ved sit giftermål kom hun til at bo på godset Egeløkke på Langeland, hvor N.F.S. Grundtvig senere blev ansat som huslærer, og han forelskede sig ulykkeligt i den smukke Constance.

Med til Vejlegårds brogede historie hører, at den i nogle få år – fra begyndelsen af 1980'erne – dannede rammen om Freinet-skolen, en lilleskole, som bygger på franskmanden Celestin Freinets pædagogiske principper. Skolen flyttede senere til Allestedgård på Allestedgårdsvej, men blev nedlagt midt i 1990'erne.

Fra Vejlegård kan man dreje af mod venstre ad Ruevej – en køn snoet og bakket vej, som fører til Vejle Skov, forbi en lille sø, huse, husmandssteder og gårde, til man når Odensevej. Den første gård på højre hånd, Ruevej 6, er Vejle Mølle – en af landets ældste møller. Oprindeligt blev møllen drevet af vandkraft, men fra 1856 til 1924 var der også en vindmølle. Vandmøllen havde forbindelse til mølledammen, som blev reguleret ved et slusesystem, men forbindelsen blev nedlagt i 1938.

Vi bevæger os videre ad Vejlevej, som nu kommer til at hedde Vejlegårdsvej, og kommer ind i Vejle by.

På venstre hånd ligger Broholmvej – en stor udstykning fra 1970'erne. I nr. 42 er Broholm Børnehave med plads til ca. 60 børn. Vejen er opkaldt efter dyrlæge Broholm, som boede på hjørnet af Fangelvej og Broholmvej.

Vejlegårdsvej 14 er byens oprindelige brugsforening, oprettet i 1892. I 1964 blev der bygget en ny Brugsen på et areal ved krydset Vejlegårdsvej/Fangelvej/Ny Vestergade. Arealet var blevet frit, efter at den gård, som oprindeligt lå her, var brændt.

I lokalerne fra den gamle brugsforening var der i mange år møbelforretning. Nu huser de en VVS-virksomhed.

Vejlegårdsvej 12 er byens gamle forsamlingshus, hvor der er afholdt mange gode baller, og hvor mangan slåskamp er blevet udkæmpet mellem byens unge karle.

Hvis man drejer om hjørnet ned ad Stridsgyden på venstre hånd, passerer man Vejle gamle skole i nr. 17.

I krydset ved rundkørslen ses Den gamle Købmandsgård, hvor der tidligere – som navnet siger – har været købmandsforretning, og i 1980'erne var der grønt- og blomsterforretning. Bygningen er nu en del af Løgismose-koncernen, som har til huse i det tidligere mejeri på Ny Vestergade. Mejeriet blev etableret i 1887 og var specialiseret i osteproduktion. I 1974 modtog mejeriet årligt ca. 2000 tons mælk fra ca. 300 landmænd. Mejeriet var en del af Fynsk Mælk, som i 1989 blev opkøbt af MD-Foods, der senere fusionerede med ARLA og lukkede produktionen i Allested-Vejle i slutningen af 1990'erne. Løgismose-koncernen købte mejeriet i 2001, hvor der nu produceres forskellige ostespecialiteter, som bl.a. kan købes i det lille udsalg.

Ny Vestergade fører mod Ståby og Nr. Broby. På vejen ligger de store gartnerier, som tidligere ejedes af potterosegartneriet Rosanova, og som beskæftigede mange mennesker fra lokalområdet.

Fra krydset fortsætter Vejlegårdsvej i Nygade, der som navnet siger, er en nyere forbindelsevej til Østergade. På Nygade ligger Inka-plast i nr.29, hvor der også oprindeligt har ligget en gård, hvoraf nu kun stuehuset er tilbage.

I nr.13. ligger Allested Pizza, hvor der oprindeligt var en grøntforretning, og senere i 1990'erne AV-kiosken.

Nygade 5 husede tidligere et slagtehus og slagterforretning.

Herefter kommer man til Allested-Vejle Vandværk. Det er vigtigt at notere sig, at der her forefindes en hjertestarter hængende udvendigt på facaden. Bag vandværket – med adgang fra Allested-Vejle Fritidscenter – er der et lille rekreativt grønt område med en mindre sø, som ejes af vandværket, men med offentlig adgang.

Til venstre ud for vandværket starter Kirkevej., som fører op til Vejle Kirke. Bag husene på højre side af Kirkevej løb tidligere den bæk, som var skellet mellem Vejle og Allested. Deraf har huset på hjørnet sit navn: "Skelhøj". På Kirkevejs venstre side var der for mange år siden et græsareal med et vådområde, måske nærmere en lille sø. Når der var cirkus i byen, stod det her på græsarealet. Bag husene er der stadig et grønt område.

Når man ser Vejles smukke hvide kirke, er det sjovt at forestille sig, at den oprindelige kirke fra ca. år 1250 var lille, rød og med stråtag. Som tidligere nævnt ejedes kirken i en periode af Vejlegård, og derfor var klokken ophængt, så den kunne høres på Vejlegård. Efter forskellige tilbygninger, blev kirken bygget færdig omkring år 1500 i sengotisk stil. Tårnet er antageligt bygget i 1600-tallet. I 1962 blev kirken hovedindsat. En gammel mørk albertavle blev fjernet og lettere bænke sat ind.

Det lille mosaikvindue bag alteret er tegnet af Gustav Hjortlund, mens arkitekt Ebbe Lehn Petersen har lavet korset over alteret.

Tilbage på Nygade/Østergade befinder vi os nu i Allested og passerer Østergade nr.4, hvor Allested Savmølle tidligere lå. Den oprindelige mølle blev bygget i 1910, og fra 1922 blev her drevet handel med trælst og bygningsartikler. I mange år var savmøllen byens vartegn, men blev taget ned i 1959, da der ikke længere var behov for den. Møllen blev genopført hos civilforsvaret i Tinglev. Tilbage er nu kun det oprindelige kampestensfundament.

På Østergades venstre side munder Møllebakken ud – en udstykning fra 1970'erne.

Parallelt med Møllebakken ligger Solbakken lidt længere mod øst. Denne udstykning stammer fra omkring år 2000. Øverst oppe på Solbakken er en fantastisk udsigt over byen og de omkringliggende marker. Man kan se mod Nr.Søby og Nr.Lyndelse, hvor fra komponisten Carl Nielsen i sine erindringer fortæller om, at han som dreng gik til Allested sammen med sin mor.

Vi bevæger os nu ned ad bakken mod "stationsbyen" og passerer Allested skole på højre hånd. Skolen blev indviet i 1960 som en centralskole, der samlede børnene fra hele området inkl. Radby. Skolen har 7 klassetrin – fra 0. til og med 6.kl., hvorefter børnene fortsætter på Pontoppidanskolen i Brobyværk. I skolens kælder findes Lokalthistorisk Arkiv.

Da Allested station blev bygget i 1906 opstod der en række forretninger i dens kølvand. I Østergade nr. 25 var der indtil for få år siden en slagterforretning, i nr. 32 var der tidligere en Tatol – et såkaldt sæbehus, trikotage og barber i nr. 35, slagterforretning i nr. 36, manufaktur i nr. 37, karetmager i nr. 40, hvor der i den tidligere store have nu er opført 5 ældrevenlige boliger, isenkram i nr. 44 og skotøjsforretning i nr. 50. Desuden har der på strækningen også ligget Barlebos osteforretning. Der, hvor SPAR-købmanden nu er, var der foruden købmand også tidligere korn- og foderstofforretning. I 1980'erne husedes posthuset i en del af disse bygninger.

Jernbanen løb der, hvor Banevænget og Skolevej nu ligger. Der ses stadig en rest af den tidligere banevold på marken vest for Allested-Vejle Fritidscenter – i Skolevejs direkte forlængelse.

Skolevej fører selvfølgelig til skolen med de tidligere lærerboliger på venstre hånd, hvor vejen ender, men forinden har man passeret Rypevej, som forbinder de tre veje med parcelhuse: Lærke-, Fasan- og Storkevej. Rypevej fortsætter i markvejen: Starendsvejen, som fører ud til Lindholmgyden og Fredsskoven. Her er det muligt at følge et Spor i Landskabet: Fredsskovssporet, som fører gennem skoven ud til Allestedgårdsvej og tilbage igen gennem skoven til Lindholmgyden. En smuk tur med et rigt fugle- og dyreliv. Kort over turen findes på hjørnet af Rypevej og skolevej. Desuden er der opsat forskellige info-tavler på sporet.

På Skolevej finder man også Allested-Vejle Fritidscenter og hele byens idrætsanlæg. Gennem mange år har der hersket masser af liv og aktivitet her, idet Allested Ungdoms- og Idrætsforening,

AUI, fejrede 75 år jubilæum i 2012. Her bliver også afholdt den årlige Fynbofest i dagene omkring Skt.Hans, hvor byens folk altid samles omkring et mægtigt bål.

På Østergade modsat Skolevej ligger Banevænget med den gamle stationsbygning fra 1906 og udvidet allerede i 1915. Allerede i 1953-54 nedlagdes jernbanen Odense – Nr.Brobj – Fåborg, og transporten blev erstattet af DSB's rutebiler. Nu bor den lokale skorstensfejer i den flotte gamle stationsbygning.

Banevænget 2 rummede tidligere en bank, i nr. 3 var bagerforretning, finérfabrik i nr. 5, Sejersens bladhandel i nr. 7, snedkermester i nr.13 og damefrisør i nr. 15. Banevænget fortsætter i en markvej, som også er en del af Spor i Landskabet, hvor trampestien Stjernesporet giver adgang til at følge markskellet mod henholdsvis Spurvelunden mod vest og Gl. Allested mod øst. Kort og infotavle forefindes for enden af Banevænget.

Fra krydset ved SPAR-købmanden fortsætter Østergade mod Gl. Allested. I nr. 45 var der tidligere dyrlæge Og blikkenslagerværksted i nr. 57, lægen boede i nr. 62 og urmageren i nr. 64, hvor billedkunstner Lone Dupont nu bor og har sit atelier. På venstre hånd, hvor bebyggelsen ophører, og hvor der nu er vognmandsforretning, var der tidligere en cirkus og tivoliplads. Efter det åbne stykke med udsigt over markerne passeres forsamlingshuset, som nu er privatejet, og Allested gamle Skole, som blev nedlagt, da centralskolen blev indviet. Derefter var der i mange år benzintank og grillbar, Perlen, i de smukke gamle skolebygninger.

Mellem den gamle skole og kirken ligger Allestedes helt gamle lille skole.

På modsatte side af vejen er det muligt at gå ind på Stjernesporet.

Gamle Allested er helt karakteristisk med huse og gårde liggende i tæt sammen. Mange har været brændt, men er blevet genopført på den oprindelige beliggenhed. I 1800-tallet og frem til 1913 var Allested landskendt for sin storkekoloni. Det siges, at der var 3-4 storkereeder på hver eneste gård, og at der alene på præstegården var 18-20 storkereeder, hvoraf én rede var beboet indtil 1945.

Foran den nuværende præstegård ligger et grønt areal, hvor der for mange år siden lå en smedje. I de seneste år har arealet et par gange givet plads for et lille cirkus med mange eksotiske dyr, som man har kunnet se græsse omkring cirkusteltet – til stor fornøjelse for forbipasserende.

I lighed med Vejle kirke er Allested kirke også opført omkring år 1200 i romersk stil, og ca. 100 senere byggedes koret til i gotisk stil. Allerede omkring år 1417 styrtede hvælvingen ned, hvorefter en ny hvælving blev opført med bedre understøttelse. Tårnet og våbenhuset kom til ca. år 1500. Allested kirke har også hørt under Vejlegård, men i begyndelse af 1800-tallet blev den købt af Sjøby-Søgård. Først i 1910 blev kirken selvejende, og i 1958 blev den hovedindsats. Bænkene blev udskiftet med stole, og den gamle tunge altertavle blev fjernet. Nederst i kirken til højre for orglet hænger billedet fra den gamle altertavle. Koret blev ført tilbage til stilen fra ca. 1300 og således igen forsynet med glasmosaikvinduerne tegnet af Gustav Hjortlund, som også har udsmykket loftet

samt prædikestolen. Loftet er helt specielt og meget ejendommeligt for en dansk landsbykirke. Det er malet i kraftige blå og gule farver forestillende solen på den blå himmel og med symboler for treenigheden. Prædikestolen er helt enkel i sin udformning, og for få år siden blev den forsynet med en udsmykning i intarsia.

Fra præstegården kan man dreje mod højre ad Allestedgårdsvej, som fører til Lindholmgyden og videre mod Ølsted. Gamle Allestedgård, som i nogle år i 1990'erne husede Freinet-skolen, ligger til højre lige efter præstegården, og hvor Lindholmgyden starter var der tidligere en købmandsforretning på højre hånd og et mejeri på venstre hånd.

Endnu en købmandsforretning fandtes i Østergade nr. 109. Her boede købmand Hein, som også drev bankvirksomhed. Overfor i nr. 108 har der indtil for nylig været slagtehus og røgeri. Med vore dages øjne er det utroligt at så mange små næringsdrivende har kunnet eksistere samtidigt i Allested-Vejle!

Allestedes største virksomhed var i mange år Faconspænd, som gav arbejdsplads til mange folk fra lokalområdet. Her blev fremstillet faconspændte møbler m.m. Efter fabrikkens lukning blev bygningerne overtaget af Kaleko Inventar Aps., som nu desværre også er lukket, og bygningerne står tomme.

Hvor Radbyvej går af til venstre fortsætter Østergade i Hedenvej, hvor der tidligere har ligget en vindmølle. Få hundrede meter efter byskiltet krydses den gamle kommunegrænse til tidligere Ringe Kommune.

Tegldamsgyden går af på højre side af Radbyvej, og fører gennem et dejligt bugtet og bakket område med huse og gårde omgivet spredt bevoksning, som gemmer på småsøer. I nr. 10 har der også tidligere været en mølle. Derudover har Tegldamsgyden sit navn efter teglværket, som har ligget her et sted, og hvor de små søer i området sandsynligvis er opstået som følge af lergravning. For enden af Tegldamsgyden befinder man sig i den tidligere Årslev Kommune.

Radbyvej fører ud til Gulfeldtsvej og Radby, samt videre til henholdsvis Nr. Søby og Fangel. Gulfeldt og Radby opstod efter stjerneudskiftningen i 1799, hvor man oprettede en husmandskoloni. Til hver ejendom hørte lidt jord, men det var nødvendigt at supplere indtægten som daglejer på de omkringliggende gårde eller på Søby-Søgård. Da de sidste rester af fæstevæsenet blev ophævet ved et påbud i 1919, blev der bygget statshusmandssteder i Radby. Disse fik jord nok til at leve af, men betalte en jordrente til Søby-Søgård indtil 1960, hvor de blev selvejede. Radby havde Brugsforening på Fangelvej 80 og skole i nr. 82, hvor tusindfryd Madservice nu har hjemme.

Fangelvej fører tilbage til Vejle, men man kan også tage hele turen rundt om Bjergvejen – et naturskønt område med gårde og huse, men i særdeleshed præget af de moser og vådområder, som blev nævnt indledningsvis. I maj måned kan nattergalen høres i det tætte krat, hvor Vejlelongsgyden støder ind i Bjergvejen, som igen møder Vejle, hvor turen startede.

Dette er blot en beskrivelse af de oplevelser, som jeg selv får her i byen – andre vil måske synes, at andet var værd at nævne. De faktuelle oplysninger – årstal, begivenheder og hvad, der har været hvor henne, bygger i langt højere grad på andres end på egne erindringer, og der er ingen garanti for korrektheden. Alle rettelser og tilføjelser er velkomne.

Afslutningsvis vil jeg blot ønske en rigtig god tur, til hvem, der måtte have lyst!

Med venlig hilsen

Lene Lindholm Mikkelsen

Kilder:

Allested-Vejle Lokalråd

Bent Jørgensen: "Stednavneordbog"

Trap Danmark, bd. 13